

Normen voor sociaal beleid

De wal keert het schip, dat wordt economen met de paplepel ingegoten bij de bestudering van niet-markt-conform gedrag. En met al dan niet grimmige voldoening kan worden geconstateerd dat dit thans ook geldt bij de sociale zekerheid. Het gevaar bestaat nu dat men in een markteuforie zal denken dat door gewoon de uitkeringen te verlagen en de toegang tot de voorzieningen te bemoeilijken, men een adequate wal zal opwerpen om het sociale schip te keren.

Mijn mening is echter dat zonder verder beleid het schip niet zal keren, maar zware averij zal oplepen. Een goed ontwikkeld sociaal stelsel is een wezenlijk bestanddeel van onze Europese beschaving. Het functioneren van onze samenlevingen kan niet los worden gezien van voldoende weerbaarheid van de factor arbeid tegen de wisselvalligheden van de markt. Dit komt tot uitdrukking in het feit dat er niet alleen sprake is van een plicht tot arbeid, in ieder geval om inkomen te verwerven, maar toch ook uit een bepaald normbesef. Daarnaast is er sprake van een recht op arbeid, tegen een redelijk loon: er moet voldoende werkgelegenheid zijn in de samenleving. Ten slotte is er ook een recht op bescherming: voor wie niet in staat is om te werken moet een menswaardig bestaan mogelijk zijn. Dit alles vraagt om een bepaalde solidariteit, die in Europa historisch is gegroeid en vorm heeft gekregen in wat men zou kunnen noemen een Europese sociale beschaving. Deze vorm van solidariteit mag niet zomaar verdwijnen¹.

Om nu te bevorderen dat een adequaat beleid wordt ontwikkeld om de teloorgang van de sociale beschaving tegen te gaan, zonder daarbij economische mogelijkheden uit het oog te verliezen, kan inspiratie worden geput uit de EMU-normen. Deze normen zijn aanvaard om, als Odysseus aan de mast gebonden, weerstand te kunnen bieden aan de verlokkingen van een gunstige publieke opinie – en zich geëngelijkt te weten aan een sanering van de overheidsfinanciën. Echter, het risico bestaat dat men in Europa daardoor werkeloos toeziet hoe de werkloosheid alsnog oploopt. Daarom dienen de EMU-normen te worden aangevuld met normen ontleend aan de Europese sociale beschaving.

Dit resulteert bij voorbeeld in de volgende vijf beleidsdoelstellingen:

- een minimale participatiegraad van de beroepsbevolking;
- maxima voor het aandeel van langdurig werklozen;
- maxima voor het aandeel van ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid;
- minima voor het laagste loon in verhouding tot het gemiddelde loon;
- minima voor de arbeidsongeschiktheidsuitkering in verhouding tot het gemiddelde loon.

De eerste doelstelling is ontleend aan de bovengenoemde plicht tot arbeid en waarborgt ook de betaalbaarheid van een sociaal stelsel. De volgende twee

doelstellingen zijn ontleend aan het recht op werken, tegen een redelijke beloning. Dit recht moet met name worden beschermd voor de zwakkere partijen op de arbeidsmarkt. Maar daarbij moet de norm van een redelijke beloning niet uit het oog worden verloren. Vandaar de vierde doelstelling. Zou men immers geen minimumloon kennen, dan kan men eenvoudig aan de eerste drie doelstellingen voldoen, door het stelsel van sociale zekerheid te ontmantelen. Dan wordt wel iedereen de arbeidsmarkt opgejaagd, maar de bovengenoemde cruciale weerbaarheid van de factor arbeid tegen de wisselvalligheden van de markt is dan verdwenen. Dit laatste geldt ook voor de vijfde doelstelling, ontleend aan het recht op bescherming. Uiteraard geldt deze norm alleen ten aanzien van mensen die daadwerkelijk arbeidsongeschikt zijn.

Het is juist de combinatie van met name de eerste vier doelstellingen, die de overheid moet prikkelen tot een adequaat beleid. Daarnaast zullen werkgevers worden gestimuleerd tot een creatiever beleid met ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid, en ook met scholing. Werknemers moeten bereid zijn tot een grotere flexibiliteit en mobiliteit. Dit kan gelden voor de aard van het werk en de werktijden, maar ook voor de bereidheid te verhuizen of zich om te scholen.

Een van de redenen om deze doelstellingen in Europees verband te ontwikkelen, is onderlinge concurrentie op het terrein van de sociale zekerheid tegen te gaan. Daarnaast kan men van elkaar leren bij het ontwikkelen van adequaat beleid. Op het niet-naleven van de normen moeten dan ook sancties staan, bij voorbeeld geen toegang tot het structuurfonds.

Laat Nederland nu eens na Maastricht ook op dit gebied het voortouw nemen. Het is duidelijk dat wij met participatiegraad, langdurige werkloosheid, ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid slecht scoren. En het is zeker niet duidelijk dat dat te wijten is aan een te hoog minimumloon of uitkeringen. Laten wij zelf (de komende regering?) beginnen met ambitieuze doelstellingen en ons daardoor committeren aan een actief en creatief sociaal beleid. Wat dacht u van: een participatiegraad van 75% (60% nu), langdurige werkloosheid, ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid terug naar 2% (4,5% nu), 5% (6,3% nu) respectievelijk 10% (15% nu) van de beroepsbevolking. Het netto-minimumloon kan blijven op 60% van het gemiddelde loon en de minimumuitkeringen kunnen terug naar 80% van het minimumloon (100% nu). Aan de slag!

J. Muysken

1. Dat is ook het antwoord op de vraag die Theeuwes in zijn column van 23 februari jl. niet kon beantwoorden.